

*M
a
g
y
a
r
S
t
a
t
i
s
z
t
i
k
a
i
V
i
l
á
g
n
a
p*

*Volt egyszer egy cenzus, ami
a népességet és a jószágokat egyaránt
számba vette*

**Statisztikai Világnap ünnepi konferenciája
Esztergom
2010. Október 14-15.**

Dr. Laczka Éva

Miért választottam ezt a témát?

- **Aktuális (ÁMÖ 2010 – 2011. évi népszámlálás)**
- **A népszámlálásoknak és az agrárcenzusoknak 1870. óta – tradicionálisan - volt kapcsolata**
- **A magyar statisztika történetében is egyedi (kombinált) census volt**
- **Az 1949. évi „népszámlálás” részletei még a statisztikusok körében is alig ismertek**
- **A felvétel tanúságai, üzenetei**

Népszámlálás

Mezőgazdasági összeírás

1870			szarvasmarha, sertés, ló, juh, öszvér, kecske, méhek
1880			szarvasmarha, juh
			szőlő-összeírás 1872
			állat-számlálás 1884
1890			
			1895
1900			
1910			
		a gazdálkodó anyanyelve, állampolgársága	
		állat-számlálás	1911
1917		háztartások adatai (élelmezési szempontok)	
			szarvasmarha, sertés, ló, juh 1917
1920			
			1935
1941			
			állat, legelő, gép 1942

Népszámlálás

Mezőgazdasági összeírás

1949			állat, növény, gép
			gyümölcsfa-összeírás 1956-59
1960			
			szőlő-összeírás 1961-63
1970			
		a háztartáshoz tartozók: kor, nem, iskolai végzettség, foglalkozás, időmérleg-jövedelem számítás	
			1972
1980			
		a háztartáshoz tartozók és a gazdálkodók kora, iskolai végzettsége, foglalkozása	
			1981
1990			
		a háztartáshoz tartozók neme, foglalkozása, a gazdálkodók kora, iskolai végzettsége	
			1991
			2000
2001			2001

Az 1949.évi népszámlálás végrehajtásának indokai

- **1949-ben a háborús károk mértéke ismeretlen volt**
- **az 1945. évi földreform hatása ismeretlen volt**

A népszámlálás előkészítése

Eszmei időpontja: 1948. december 31. és 1949. január 1. közötti éjfél

A számlálólapok, lajtromok száma: 12 volt (ebből mindenkinek kettőt, egyeseknek hármat, négyet, sőt ötöt kellett kitölteni)

A mindenki által kitöltött számlálólapok 60 kérdést tartalmaztak

A számlálóbiztosok (többnyire tanítók) oktatásokon vettek részt

A sajtó- és rádiópropagandán túl a társadalmi intézmények és tömegszervezetek is hozzájárultak a lakosság tájékoztatásához!

A népszámlálás végrehajtása

- **A helyi adatgyűjtést a KSH irányította**
- **Az adatgyűjtés végrehajtása az államigazgatás területi szerveinek feladata volt**
- **Az összeírást 30 ezer számlálóbiztos, ellenőr, instruktork végezte**
- **Az adatok ellenőrzését, kódolását, (gépi és kézi) feldolgozását a KSH végezte**
- **A KSH nagyszámú „próbaszerű ellenőrzést” hajtott végre!**

A publikációk ütemezése

- **A népszámlálás előzetes eredményei már 1949. február végén rendelkezésre álltak**
- **Az adatok feldolgozása 1949. végéig csaknem teljesen befejeződött**
- **A mezőgazdasági adatokat tartalmazó első kötet 1949. júniusában jelent meg**
- **A kiadványok zöme 1950-ben elkészült**

Az 1949. évi népszámlálás kiadványsorozata

1. Előzetes adatok
 2. Mezőgazdasági eredmények
 3. Részletes mezőgazdasági eredmények
 4. Épület- és lakásstatisztikai eredmények
 5. Részletes épület- és lakásstatisztikai eredmények
 6. Foglalkozásstatisztikai eredmények
 7. A foglalkozási statisztika országos eredményei
 8. A foglalkozási statisztika részletes eredményei
 9. Demográfiai eredmények
 10. Családstatisztikai eredmények
 11. Külterületi lakott helyek főbb adatai
 12. Összefoglaló eredmények
- Plusz: 3 kiegészítő kötet**
(lakásstatisztika, munkanélküliek, nagyobb városok foglalkozási statisztikai adatai)

A kombinált cenzus mezőgazdasági adatai

- **Mezőgazdasági népesség**
- **Gazdaságok száma és területe**
(gazdaságnagyság csoportok szerint)
- **A gazdaságok szántóterülete**
(gazdaságnagyság csoportok szerint)
- **Átlagos szántóterület**
- **A földtulajdon és osztálytagozódás**
- **Bérlet, adás-vétel, ajándékozás**
- **A földreform okozta változások**
- **Állat- és gépállomány**

Korabeli statisztikusok az 1949. évi népszámlálásról

*„a népszámlálás esetében a vizsgálat tárgya az ember ↔ a
mezőgazdaság üzemi számbavétele külön adatfelvételek
feladata”*

*„a gazdasági kérdések a népszámlálásnak csak mintegy
melléktermékei, a népszámlálási adatfelvételt megterhelte,
az adatok pontosságának rovására ment”*

*„noha a mezőgazdasági adatok nem szolgáltak
népességstatisztikai célokat, bizonyos mértékben
a népességi ismeretek bővüléséhez is hozzájárultak”*

A népszámlálási és mezőgazdasági összeírások közötti „módszerbeli” különbségek

- *Az 1949. évi népszámlálás a jogi személyek gazdaságaira nem terjedt ki (az összterület 6,5 százaléka)*
- *Míg a mezőgazdasági censzusok a földterületet, állatállományt községenként vették számba ↔ a népszámlálás a földterületet, állatállományt a családfő számlálólapján írta össze („hátránya: községenként a használt földterület nagyságát nem lehetett ellenőrizni”)*

Az eredmények számbavételi hibái

- a gazdaságterület esetében 11 százalék
- a földtulajdonok esetében 9 százalék
- a juttatott földterület nagysága esetében 11 százalék
- az állatállomány esetében 6 -7 százalék
- a sertésállomány esetében 30 százalék

A számbavételi hibák okai

- **letagadás**
- **a januári eszmei időpont nem biztosította az összehasonlítást az évközi állapotot tükröző mezőgazdasági (kontroll) adatokhoz**
 - *januárban kisebb földterület írható össze*
 - *a bérbe adott földek helyzete januárban bizonytalan*
 - *a haszonállat állomány januárban a legalacsonyabb (a sertésállomány igen magas hibáját is erre vezethető vissza)*

Az 1949. évi népszámlálás eredményeinek értékelése

- **Korabeli statisztikusok véleménye:**
 - a lakosainak száma, kor- és nemenkénti megoszlása abszolút pontosságú
 - foglalkozás, nemzetiség esetében kevésbé pontosak
 - a mezőgazdasági adatok szintén pontatlanok

Σ „a nagy tömegre vonatkozóan az adatok a való helyzetet jellemzik”
- **A mai statisztikusok véleménye:** az adatok a valóságos helyzetet megközelítették, még a mezőgazdaság esetében is lehetőséget adtak a gazdaságszerkezet elemzésére

Néhány adat

1949

- Magyarország népességének száma: 9 204 799
- Gazdasággal nem rendelkezők aránya: 5 090 254
- Gazdasággal rendelkezők aránya: 1 399 129
 - kétharmaduk őstermelő
- Gazdálkodók családtagjai: 2 715 416
- Átlagos szántóterület: 6,2 hold (~3,6 ha)

2010

- Magyarország népességének száma: ~ 10 millió
- Egyéni gazdaságok száma: ~ 560 ezer
- Mezőgazdasági tevékenységet végzők száma: ~ 1 - 1,2 millió
- Átlagos szántóterület: ~ 5 hektár

Tanúságok, következtetések

Az 1949. évi kombinált cenzus nagy értékei

- *a cenzus átgondolt, rendszerszemléletű megtervezése*
- *a feldolgozás, publikálás gyorsasága*
- *az összeírás és az adatminőség problémáinak részletes értékelése, publikálása*

Megfontolandó

- *a fogalmak, definíciók harmonizálása*
- *a népszámlálások, agrárcenzusok időzítésének átgondolása*
- *a cenzusok nagyszámú mutatói miatt akkor lehetséges kombinált cenzusokat végrehajtani, ha adminisztratív adatforrások nagy mennyiségű kérdést kiváltanak*
- *De: az elemzések szintjén már ma is meg lehet teremteni a cenzusok közötti kapcsolatot (gazdagabbá teszi az adatbázisokat)*

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

